

İSTİSMAR FARKINDALIK ÖLÇEĞİ EBEVEYN FORMU: ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

Serpil PEKDOĞAN¹

Özet

Bu çalışmanın amacı 4-6 yaş çocuğa sahip ebeveynlerin istismar farkındalıklarının belirlenebilmesi için bir ölçme aracı geliştirmektir. Ölçek uzman görüşlerinin değerlendirilmesinden sonra, son halini almış, 4-6 yaş aralığında çocuğa sahip 112 anne ve 94 baba olmak üzere 206 ebeveyne uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği açımlayıcı faktör analizi ile belirlenmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda, tek boyutlu ve 18 maddeden oluşan bir yapı elde edilmiştir. Ölçekte yer alan maddelerin faktör yük değerlerinin ,76 ve ,93 arasında madde toplam korelasyonlarının ,74 ile ,98 arasında değiştiği gözlenmiştir. 18 maddenin Cronbach Alfa iç tutarlılığı ise ,98; test tekrar test korelasyonları ise ,94 olarak bulunmuştur. Bu bulgular ölçme aracının geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İstismar, Ebeveyn, Çocuk.

ABUSE AWARENESS SCALE PARENTS FORM: SCALE DEVELOPMENT STUDY

Abstract

The purpose of this study is to develop a scale which determines abuse awareness of parents who have children aged 4-6 years. After the evaluation of the expert opinions, the final scale was applied to 206 parents, 112 mothers and 94 fathers, who have children aged 4-6 years. The construct validity of the scale was determined by exploratory factor analysis. As a result of the exploratory factor analysis, a one-dimensional structure consisting of 18 items was obtained. Factor load values of the items in the scale were found to change between ,76 and ,93; item total correlations between ,74 and ,98. The Cronbach Alpha internal consistency of 18 items was found ,98; test-retest correlations were found to be 94. These findings indicate that the measuring tool is valid and reliable.

Keywords: Abuse, Parents, Children.

GİRİŞ

İstismar çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyen davranışların bütünüdür ve günümüzde de istismar vakaları devam etmektedir. Toplumların sağlam temeller üzerine oturması, çocukların ruhsal ve fiziksel olarak sağlıklı olmasıyla mümkündür. Bu bağlamda günümüzde çocuk istismarı, sosyal bilimler alanında önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Doğrucan ve Yıldırım, 2011).

Dünya sağlık örgütü çocuk istismarını, bir yetişkin tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan çocuğun fiziksel ve psikososyal gelişimi ile sağlığını olumsuz yönde etkileyen davranışlar olarak tanımlamıştır (Dubowitz, 2005). Çocuk istismarı ile ilgili ilk çalışmalar daha çok fiziksel istismar, ardından cinsel istismar daha sonra duygusal istismar ve ihmal ile ilgili olmuştur. Fiziksel istismar, 18 yaşından küçük bir çocuğa ebeveyn ya da yetişkin bir kişi tarafından gerçekleştirilen el ya da bir nesne ile vurma, tekmeleme, sarsma, yakma, bıçak ve

¹ Yrd. Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, serpil4423@hotmail.com

benzeri sivri bir alet ile yaralama ya da boğma davranışları sonucu yaralanması ya da yaralanma riski yaşaması biçiminde tanımlanmıştır (Kolko, 2002).

Duygusal istismar, bir eylemin varlığı ya da yokluğunun çocuğa psikolojik zarar vermesi olarak tanımlanmaktadır (Hart vd., 2002). Duygusal istismar, fiziksel ve cinsel istismara göre daha fazla görülmekte, zararı daha fazla olmakta, bu yüzden daha zor gözlenebilmektedir. Çocuk duygusal istismara maruz kaldığında aslında diğer istismar türlerine de maruz kalmaktadır. Çünkü duygusal istismar, sözel istismarla beraber fiziksel olmayan ancak çok ağır olan cezalar ya da tehditleri içermektedir (Glaser, 2002). Bu yüzden duygusal istismarın önlenmesi fiziksel ve cinsel istismarın önlenmesinde de büyük önem taşımaktadır.

Cinsel istismar; çocuk ve yetişkin arasında olan temas, yetişkin ya da başka birinin uyarılması amacıyla kullanılmışsa çocuk cinsel olarak istismar edilmiş demektir (AAPC, 1991). Cinsel istismar türleri genellikle gizil olarak kalmakta, bu nedenden ötürü saptanması diğer istismar türlerine göre daha zor olmaktadır. İhmal ise, çocuğun beslenme, barınma, sağlık, giyim, eğitim, korunma ve gözetim gibi temel gereksinimlerinin onun bakımını üstlenen kişiler tarafından karşılanmamasıdır (UNİCEF, 2010). İhmal, fiziksel istismar kadar örseleyici olmamasına rağmen, fiziksel istismardan daha sık görülmekte ve sonuçları çok ciddi olmadığı takdirde önemsenmemektedir (Polat, 2007).

Çocuğun doğduğu ve büyüdüğü yer olan aile, çocuğun bilinçli ya da bilinçsiz olarak çeşitli istismar türlerine maruz kaldığı toplumsal yapılardan birisidir. Çocuk istismarı ve ihmalinde anne-babanın çocuk yetiştirme konusunda yeterince bilgi sahibi olmamaları, bu sorumluluğu yerine getiremeyecek kadar genç olmaları üzerinde durulmaktadır. Ayrıca eğitim düzeyi düşük anne-babaların çocuklarını daha fazla istismar ve ihmal ettikleri bilinmektedir. Anne-babanın çocukluk dönemlerinde ihmal ve istismar deneyimi yaşamaları, çocuğun istismar ve ihmal edilmesinde önemli rol oynamaktadır. Aile içerisinde yaşanan geçimsizlik, ayrılık, ölüm, işsizlik, maddi sıkıntılar, ailenin içinde yaşadığı sosyal çevre, çocuk sayısı gibi değişkenlerde çocuk istismarını tetikleyen önemli unsurlar arasında yer almaktadır (Aral, 1997).

Ülkemizde çocuk istismarı ve aile içi şiddet üzerine yapılan araştırmada; anneler çocuklara olumsuz davranışlarda bulunanların öncelik sırasına göre; anneler, babalar, üvey anneler, büyük kardeşler, öğretmenler ve arkadaşlar olduğunu yönünde görüş belirtmişlerdir. Çocuklar ise ebeveynlerinden sırasıyla; duygusal istismar, fiziksel istismar ve ihmal davranışlarına maruz kaldıklarını; babalar ise, kendilerinin çocuklarına yönelik daha fazla istismarda bulduklarını, çocuklara kötü davranışların sırasıyla, anneler, üvey anneler, arkadaşlar, büyük kardeşler, öğretmenler olduğunu bildirmektedirler. Yetişkinlerin çocuklarına uyguladıkları istismarın çocuklar üzerinde olumsuz ya da olumlu etki bıraktığı ya da hiç etkilemediği şeklinde farklı görüşlere sahip oldukları görülmektedir. Yetişkinlerin büyük bölümü, istismarın çocuklarının hayatını kötü etkilediğini; bazı yetişkinler ise çocuklarına yönelik gerçekleştirdikleri bu istenmeyen davranışların bir “ders” olduğunu, bazıları ise çocuğunun böylece itaatkâr olduğu ve çevreye karşı terbiyeli davrandığını belirtmişlerdir. Bütün bu söylemlere rağmen; yetişkinler uyguladıkları istismarlardan dolayı üzüntü ve pişmanlık duyduklarını belirtmişlerdir (UNİCEF 2010).

Hong Kong’da yapılan bir araştırmada üniversitede okuyan gençlerin %95’inin çocukluk dönemlerinde fiziksel cezaya uğradıkları ve bu yöntemlerin ebeveynler tarafından sıklıkla

kullanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır (Samuda, 1988). Amerikan ailelerinin %90'ından fazlasının popoya şaplak atma gibi bir fiziksel cezalandırma yöntemini disiplin yöntemi olarak kullandıkları belirtilmiştir (AAP, 1998). Türkiye'de Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun yaptığı bir çalışmada çocukların % 46'sının, Türkiye genelinde yapılan bir çalışmaya göre de % 45'inin ihmal/istismara uğradığı belirlenmiştir (Bahar, Savaş ve Bahar, 2009). ABD'de ise 2003'te yapılan bir çalışmanın verilerine göre çocukların yaklaşık % 1'i istismar, % 1,5'i ihmale uğramaktadır ve bu oranların buzdağının sadece görülebilen kısmı olduğu düşünülmektedir (Dubowitz, 2005). İstismara maruz kalan çocuklar, yetişkin oldukları zaman bir takım sosyal-duygusal problemler yaşamaktadırlar. Yapılan bir çok çalışmada aile içinde çeşitli istismar türlerine uğrayan çocukların, ileride bu davranışları sergiledikleri ve istismarcı bir kişiliğe sahip oldukları, özellikle fiziksel şiddete eğilimli oldukları bulgusuna ulaşılmıştır (Yalçın, Koçak ve Duman,2014; Özer 2009).

Çocuk ihmal ve istismarının sosyal ve travmatik boyutlarının tespit edilmesi ve gereken önlemlerin alınması, yetişen yeni neslin toplumla uyum içerisinde yaşamasında önemli bir rol oynamaktadır. Çocuklara yönelik yapılan bu olumsuz davranışların önlenmesi, risk gruplarının belirlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Literatüre bakıldığında, istismar ile ilgili geliştirilmiş birçok ölçme araçlarına rastlamak mümkündür. Psychological Maltreatment of Women Inventory (PMWI) (Tolman, 1989), The Domestic Conflict Index (DCI) (Margolin vd.,1989), Psychological Maltreatment Inventory (PMI) (Kasian ve Painter 1992), Composite Abuse Scale (Hegarty vd., 1999), Child Abuse and Trauma Scale (Kent ve Waller, 1998), Child Sex Abuse Attitude Scale (Ferrara, 1999), The Abuse Disability Questionnaire (McNamara ve Fields, 2001), Childhood Experience of care and Abuse Questionnaire (Smith vd., 2002), Domestic Violence Myth Acceptance Scale (Peters, 2008) bunlar arasındadır (Ersanlı, Yılmaz ve Özcan, 2013). Ülkemizde de istismarın değerlendirilmesine yönelik geliştirilmiş ve uyarlanmış ölçme araçları bulunmaktadır. Yetişkin-Genç İlişkilerinde Duygusal Ezim Ölçeği (Y.G.I.D.E.Ö.) (Alantar, 1989), Çocuk İstismarı Potansiyeli Ölçeği (Öner ve Sucuoğlu, 1994), Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği (Aslan ve Alparlan, 1999), Çocuk İstismarı ve İhmali Bilgi Alma Formu (Yargıç, Tutkun ve Şar, 1994), İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği (Kalkan, 2008), Mobbing'e Maruz Kalma Düzeyi Anketi (Koç ve Urasoğlu Bulut, 2009), Duygusal İstismar Farkındalık Ölçeği (Uslu vd., 2010), Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği (Ersanlı, Yılmaz ve Özcan, 2013). Hazırlanan ölçme araçlarının fiziksel, cinsel ve duygusal istismar boyutlarını içerdiği görülmektedir. Ölçme araçları incelendiğinde, ebeveynlerin istismar farkındalıkları ile ilgili bir çalışma yapılmadığı göze çarpmaktadır.

İstismara ilişkin konuları araştırmada karşılaşılan sorunlardan birisi de her değerlendirme aracının, yeterli ölçüm sağlayamamasıdır. Konu hakkında doğru bilgiler edinmedeki zorluk, yeterli değerlendirme aracının bulunmamasının en önemli nedenidir. Çocukların uğradığı fiziksel istismar ve ihmal, en fazla aileleri tarafından gerçekleştirilmekte; ancak bildirim oranı açısından istismara uğrayan çocukların sadece % 57,9'u çocukla temas halindeki öğretmen, polis, hukukçu veya sosyal servis elemanı gibi profesyonellerce olmaktadır (Taner ve Bahar, 2004). Ebeveynlerin bilgi edinme zorluklarının olması ya da bildirim yapmaktan çekinmeleri, istismar ile ilgili çalışmaların değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır. Bu sebepten dolayı ebeveynlerin öncelikle çocuklara karşı sergiledikleri davranışların istismar ya da ihmal olup olmaması konusundaki farkındalık düzeyleri alınacak önlemlerin ilk basamağını oluşturmaktadır. Çünkü ebeveynler yaptıkları çoğu davranışların çocuğu ne kadar

örselediğinin farkında olamayabilirler ve bu davranışları geleneksel ya da çocuğu terbiye etme davranışı olarak nitelendirebilirler. Bu çalışmada da 4-6 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlere yönelik, istismar vakalarına ilişkin erken müdahale sağlamak amacıyla bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Amaç

1- Çalışmanın amacı 4-6 yaş grubu okul öncesi eğitime devam eden çocuğa sahip ebeveynlere yönelik istismar farkındalık ölçeği geliştirmektir.

2-Ölçme aracının geçerlik ve güvenilirliğinin belirlenmesi de amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini Amasya ilinde yaşayan ve 4-6 yaş aralığında çocuğa sahip olan 206 ebeveyn oluşturmaktadır. Ebeveynlerin 112'si anne, 94'ü ise babadan oluşmaktadır. Çalışma grubuna dâhil edilecek ebeveynler olasılıklı örnekleme yöntemlerinden küme örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. "Küme örneklemede, evren ya da çalışma evreni, çoğu zaman içinde çeşitli elemanları olan, benzer amaçlı kümelerden oluşmaktadır. Küme örnekleme, çalışılması düşünülen evrende doğal olarak oluşmuş veya farklı amaçlarla yapay olarak oluşturulmuş, evrendeki bütün kümelerin tek tek eşit seçilme şansına sahip oldukları durumda yapılan örnekleme olarak tanımlanmaktadır" (Karasar, 2009: 114).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen "*Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeği*" ve "*Kişisel Bilgi Formu*" ile veriler toplanmıştır.

Veri Toplama Araçlarının Geliştirilme Süreci

"*Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeği*"nin oluşturulması için öncelikle literatür taraması yapılmış ve daha önceki çalışmalarda kullanılan ölçme araçları incelenmiştir. Literatür taramasından sonra elde edilen verilere içerik analizi uygulanarak, "*Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeği*" için istismar davranışları ile doğrudan ilgili veya ilgili olduğu kabul edilen durumlarından oluşan madde havuzu oluşturulmuştur. Maddeler hazırlanırken, anlaşılır olmasına, eşit oranda olumlu ve olumsuz olarak ifade edilmesine dikkat edilmiştir ve ebeveynlerin istismara yönelik farkındalıklarını ölçmek amacıyla 24 madde hazırlanmıştır.

Likert tipi oluşturulan ölçme aracı beşli değerlendirmeden oluşmaktadır, "hiç katılmıyorum (1)", "katılmıyorum (2)", "orta düzeyde katılıyorum (3)", "katılıyorum (4)" ve "tamamen katılıyorum (5)" ifadeleri kullanılmıştır. Ebeveyn formundan elde edilen puanın yüksek olması ebeveynlerin istismar farkındalığının yüksek olduğunu göstermektedir. Form ebeveynlere bireysel ya da gruplar halinde uygulanabilmektedir ve uygulaması yaklaşık 10 dk. sürmektedir.

Veri Toplanması ve Analizi

"Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formları" ebeveynler ile bireysel görüşülerek araştırmacı tarafından uygulanmıştır. İlk uygulamadan 4 hafta sonra formlar test tekrar test güvenilirliğini tespit etmek amacıyla tekrar uygulanmıştır. Ölçme aracının geçerliğini sağlamak amacıyla öncelikle kapsam geçerliği yapılmıştır. Daha sonra yapı geçerliği yapılmış ve ölçme aracının güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı hesaplanmış, daha sonra testin kararlılığını ölçmek amacıyla test tekrar test yöntemi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

BULGULAR

Kapsam Geçerliği

Kapsam geçerliği testi oluşturan maddelerin ölçülmek istenen özelliği ölçmede nicelik ve nitelik olarak yeterli olup olmadığının göstergesidir. Kapsam geçerliğini sağlamak amacıyla uzman görüşüne başvurulmaktadır. Uzmanın beklenen, testin taslak formunda yer alan maddelerin kapsam geçerliği bakımından değerlendirmesidir. Uzman görüşleri, açık veya kapalı uçlu sorulardan oluşan uzman değerlendirme formundan yararlanılarak alınabilir. Uzmanların ölçme aracının maddeleri üzerinde %90-%100 arasında uyuşma gösterdikleri durumda madde ölçme aracında kalır, %70-%80 arasında uyuşma gösterdikleri maddeler, eleştirilere göre düzeltmeler yapılarak ölçme aracında yer alabilir (Büyüköztürk, 2009).

Bu çerçevede yapılan çalışmada kapsam geçerliği için okul öncesi eğitimi alanından 2, eğitim bilimleri alanından 2 ve Türkçe dil alanından 1 uzmanının görüşü alınmıştır. Uzmanlar, ölçek maddelerinin ebeveynlerin istismar farkındalıklarını ölçüp ölçmediğini, dilbilgisi yeterliğini ve anlaşılabilirliğini incelemişlerdir. Uzman görüşlerini değerlendirmek amacıyla Lawshe tekniği kullanılmıştır (Yurdugül, 2005).

Lawshe tekniğinde uzmanların herhangi bir maddeye ilişkin görüşleri toplanarak kapsam geçerlik oranları elde edilir "Kapsam geçerlik oranları" (KGO), herhangi bir maddeye ilişkin "Gerekli" görüşünü belirten uzman sayılarının maddeye ilişkin görüş belirten toplam uzman sayısına oranının 1 eksiği ile elde edilir". Uzmanlar teste yer alan tüm maddelere ilişkin "uygun" ifadesini kullanmışlardır. Dolayısıyla 5 uzmandan alınan görüşler doğrultusunda, maddelerin uygunluk düzeyi için KGO 1.00 olarak hesaplanmıştır. "Bu değer testteki tüm maddelerin gerekli olduğu ve kapsam geçerliğinin sağlandığı anlamına gelmektedir" (Yurdugül, 2005:2).

Uzman görüşleri 24 maddeden oluşan madde havuzundan 24 madde uygun görülmüş ve istismar farkındalık ifadesi olarak kullanılmak üzere seçilmiştir. Bu sayede hazırlanan ölçme aracının kapsam (içerik) geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Yapı Geçerliği

Araştırmada, "Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeği"nin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yöntemi kullanılmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde faktör analizi mutlaka başvurulması gereken istatistiksel işlemdir. Sadece

madde toplam korelasyonları dikkate alınarak ölçme aracının geliştirilmesi doğru sonuçlar vermeyecektir (Erkuş, 2012). Faktör analizi, birbiri ile ilişkisi bulunan p tane değişkeni bir araya getirerek, az sayıda ilişkisiz ve kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler (faktörler, boyutlar) keşfetmeyi amaçlayan çok değişkenli bir istatistiktir (Büyüköztürk, 2009).

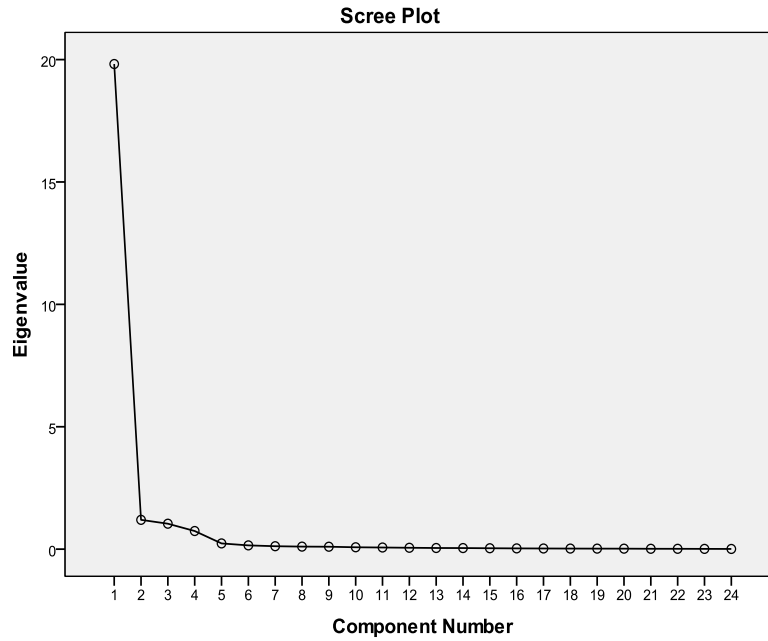
"Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeği"nin güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa güvenilirliği ve test tekrar test tekniği kullanılmıştır. Ölçme aracı için yapılan faktör analizi sonuçlarına göre Kiaser-Meyer-Olkin (KMO) örnekleme yeterliliği ve Bartlett Küresellik testi sonuçlarına göre, KMO istatistiği, 94 bulunmuş olup örnekleme büyüklüğü mükemmel derecede uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Bartlett küresellik testi sonuçları da verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir ($p < ,05$).

Yapılan analizler sonucunda elde edilen faktörler ve öz değerleri tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeğine İlişkin Faktörlere Ait Özdeğerler

Faktörler	Özdeğer
Faktör 1	15,71
Faktör 2	1,51
Faktör 3	1,11

Bu faktörlere ve öz değerlere ait saçılma grafiği Şekil 1'de yer almaktadır.

Şekil 1. Saçılma Grafiği

Faktör analizinde başlangıçta öz değeri 1 ya da 1'den daha büyük değerler alınır. Ancak araştırmacı analiz sonuçlarına göre bu eşik değeri arttırabilir. Araştırmada öz değeri 1 ve 1'den daha büyük olan faktörler önemli faktör olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle test tek faktörle sınırlandırılarak analiz tekrarlanmıştır. Faktör yük değerinin, 45 ya da daha yüksek olması seçim için iyi bir ölçüdür. (Büyüköztürk, 2009). Faktör analizinde eşik değer, 50 olarak alınmıştır. Eşik değeri, 50'nin altında kalan altı madde ölçme aracından çıkartılmıştır. Bu doğrultuda ölçme aracı, 24 maddeden 18 maddeye inmiştir.

"Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeği"nin açımlayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: "Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeği"nin açımlayıcı faktör analizi sonuçları

Madde No	Faktör Ortak Varyansı
4	,832
5	,906
6	,870
7	,831
8	,937
10	,887
11	,851
12	,930
13	,906
14	,821
16	,765
17	,874
18	,905
20	,895
21	,826
22	,901
23	,908
24	,896
Açıklanan Varyans	
Toplam: %76	

Tablo 2'de yer alan faktör analizi sonuçlarına göre "Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeğinde" yer alan 18 maddenin tek faktör altında toplandığı görülmektedir. Tek faktörlü ölçme aracındaki maddelerin yük değerleri ,76 ve ,93 arasında değişmektedir.

Büyüköztürk (2009), sosyal bilimler alanında %30 ve üzeri açıklanan varyansın yeterli görülebileceğini ifade etmektedir. Tek faktör olarak yapılandırılan ölçme aracının toplam varyansın %76'sını açıkladığı görülmektedir. Faktörlerin öz değerleri ve maddelerin faktör yüklerinin yüksek olması sebebiyle testin geçerliğinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Güvenirlilik Çalışması

Güvenirlilik, bireylerin bir ölçme aracına verdikleri yanıtlar arasındaki tutarlılık olarak ifade edilebilir. Bir ölçme aracının güvenirliliği için aranan iki temel ölçüt değişik zamanlarda elde edilen puanlar arasındaki tutarlılık ve aynı zamanda elde edilen puanlar arasındaki tutarlılık olarak açıklanabilir. Ölçme aracının güvenirliliği, test-tekrar test güvenirliliği, paralel form güvenirliliği, iki yarı test güvenirliliği, Kuder Richardson-20 (KR- 20) ve Cronbach Alfa güvenirliliği, madde toplam puan korelasyonu kullanılarak test edilebilir (Büyüköztürk, 2009).

Bu bilgilere dayalı olarak "*Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeğinin*"güvenirliliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa güvenirliliği ve test tekrar test tekniği kullanılmıştır.

Tablo 3: Ölçme aracındaki yer alan maddelerin madde toplam korelasyonları

Madde No	Madde Toplam Korelasyonu
4	,827
5	,886
6	,863
7	,803
8	,930
10	,873
11	,828
12	,924
13	,896
14	,796
16	,743
17	,860
18	,894
20	,885
21	,802
22	,892
23	,894
24	,880
Toplam	,981

Madde toplam korelasyonlarının ,74 ile ,98 arasında değiştiği gözlenmiştir. 18 maddenin Cronbach Alfa iç tutarlılığı ise ,98 olarak yüksek düzeyde güvenilir bulunmuştur.

Test-Tekrar Test Güvenirlilik Çalışması

Test-tekrar test güvenirliliği için, çalışma grubunu oluşturan 206 ebeveynden 103 ebeveyn tesadüfi olarak belirlenmiştir. Seçer (2013), test tekrar test çalışmalarında iki uygulama arasında ortalama dört haftalık sürenin genellikle uygun olduğunu belirtmiştir. İlk uygulamadan dört hafta sonra ölçme araçları belirlenen ebeveynlere tekrar uygulanmıştır. Her iki uygulamadan elde edilen verilere ait Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı ve ilişkili örneklem için t testi uygulanmıştır. (Büyüköztürk, 2009).

Yapılan istatistiksel analizler sonucunda, *Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeğinin*" için elde edilen korelasyon katsayısı ,94 olarak bulunmuştur. Elde edilen korelasyon katsayısı ,01 düzeyinde anlamlı ve yüksek ilişkileri ifade etmektedir.

Sonuçlara göre iki uygulamadan elde edilen ölçek puanları arasındaki korelasyon yüksek bulunmuştur. Bir başka deyişle birinci uygulamadan elde edilen ölçek puanları ile ikinci uygulamadan elde edilen ölçek puanları arasında bir tutarlılık söz konusudur.

Testin zamana bağlı olarak ne derecede kararlı ölçümler verdiğini belirlemek amacıyla test-tekrar-test yönteminden yararlanılmıştır. Tablo 4'de *Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeğinin*" test-tekrar test güvenilirlik sonuçları verilmiştir.

Tablo 4. Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeği'nin Test Tekrar Test Güvenirlik Sonuçları

Faktörler	Uygulama	S	X	SS	sd	t	p
Ölçek	İlk Uygulama	103	56,39	17,03	102	,445	,657
Toplamı	Son Uygulama	103	56,30	17,00			

p>,05

Tablo 4'de "*Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeği*" [t(102)=1,445, p>0,5] için elde edilen ilk uygulama ve son uygulama puanlarının istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmektedir.

Ölçeğin Puanlanması

Geliştirilen "*Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeğinde*" yer alan maddeler 5'li likert tipi derecelendirme ölçeğine göre hazırlanmıştır. Ölçme aracından alınabilecek en düşük puan 18, en yüksek puan 90'dır. 18-42 puan aralığı düşük düzeyde istismar, 42-66 puan aralığı orta düzeyde istismar, 66-90 puan aralığı ise yüksek düzeyde istismarı ifade etmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeğinin geçerlik çalışmasını yapmak amacıyla değerlendirme aracında bulunan madde sayısı dikkate alınmış ve AFA için 206 ebeveynle çalışılmıştır. Değerlendirme aracı için yapılan açımlayıcı faktör analizi sonuçları incelendiğinde, değerlendirme aracında yer alan 18 maddenin tek faktör altında toplandığı görülmüştür. Analiz sonucunda "*Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeğinin*" öz değeri 15,71 olan tek faktörden oluştuğu tespit edilmiştir. Tek faktörün açıkladığı varyans oranı ise %76 olarak hesaplanmıştır. Faktör analizi sonucunda, yük değeri ,50'nin altında kalan altı madde atılmış ve *Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeğinde* toplam 18 madde kalmıştır. Tek faktörlü ölçme aracında yer alan maddelerin faktör yükleri ,76 ve ,93 arasında değişmektedir.

"*Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeğinin*" güvenilirliğine ilişkin bilgileri elde etmek amacıyla, kararlılık ve iç tutarlılık anlamında güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Öncelikle değerlendirme aracının kararlılık özelliği incelenmiş ve test-tekrar-test yöntemi

(n=103) kullanılmıştır. Yapılan işlemler sonucunda testin kararlılığı için kanıt gösterilebilecek iki uygulama arasındaki korelasyon katsayısı ,94 olarak yüksek bulunmuştur. Formun iç tutarlılık anlamında güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda 18 maddenin madde toplam korelasyonlarının ,76 ile ,98 arasında değiştiği gözlenmiş ve Cronbach Alfa iç tutarlılığı ise ,98 olarak bulunmuştur. "Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeği" ile yapılan ölçümün geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçlarına bağlı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Ebeveynlere yönelik istismar farkındalık ölçeğinin bulguları incelendiğinde, ölçme aracının geçerli ve güvenilir bir sonuç verdiği görülmektedir. Son yıllarda artan istismar vakalarının çok yönlü değerlendirilmesi, çocuk yetiştirmede kaynaklanan sorunları azaltacaktır. Bu bağlamda geliştirilen ölçme aracının, farklı ebeveyn örneklemeleri üzerinde, çeşitli değişkenlerle uygulanmasının, deneysel olan ve olmayan çalışmalara büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- Ölçme aracının farklı örneklemeler üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılabilir.
- Ölçme aracı uygulanarak elde edilen bulgulara göre, ebeveynlerin istismar farkındalıklarını artırmak için çeşitli hizmet içi seminerler ve eğitim programları uygulanabilir.

KAYNAKLAR

- Alantar, M. (1989). *Psychological Maltreatment: An Attempt of its Definition by Experts and its Assessment Among a Group of Adolescent*. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Boğaziçi Üniversitesi.
- American Academy of Pediatrics. Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health, (1998). *Guidance for effective discipline Pediatrics*, 101 (4), 723–728.
- American Academy of Pediatrics Committee on Child Abuse and Neglect, (1991). *Guidelines for the evaluation of sexual abuse in children Pediatrics*, 87, 254–260.
- Aral, N. (1997). *Fiziksel İstismar ve Çocuk*. Ankara: Tek Işık Web Ofset Tesisleri.
- Aslan, S. H., ve Alparlan, Z. N. (1999). Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeğinin bir üniversite öğrencisi örneğinde geçerlik, güvenilirlik ve faktör yapısı, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 10(4), 275-285.
- Bahar, G., Savaş, H. A., ve Bahar, A. (2009). Çocuk İstismarı ve İhmali: Bir Gözden Geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12), 51-65.
- Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analiz Kitabı*. Ankara: Pegem A.

- Dubowitz, H. (2005). Preventing Child Neglect And Physical Abuse. *Pediatr Rev*, 23, 191-196.
- Doğrucan, A. ve Yıldırım, Z. (2011). Yazılı basında çocuk istismarı haberlerinin incelenmesi: (Cumhuriyet, Hürriyet, Posta, Sabah, Yeni Şafak ve Zaman Gazeteleri Örneğinde). *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 176-194.
- Erkuş, A. (2012). *Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme-I: Temel Kavramlar ve İşlemler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ersanlı, E., Yılmaz, M. ve Özcan, K. (2013) Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği (ADIÖ): Geçerlik ve güvenilirlik Çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 147-164
- Glaser, D. (2002). Emotional Abuse and Neglect (psychological maltreatment):A Conceptual Framework. *Child Abuse Negl.* 26, 697-714.
- Hart, S.N., Brassard, M.R., Bingelli, N.J .ve Davidson, H.S. (2002) *Psychological Maltreatment. The APSAC Handbook on Child Maltreatment*. California: Sage Publications Thousand Oaks.
- Kalkan, M. (2008). Ergenler İçin Romantik İlişkilerde Sorun Çözme Ölçeği'nin (Erişö) geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirliği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(3), 131-8.
- Karaman, Y. (1993). *İlkokul Öğretmenlerinin Gözlemlerine Gore Çocukların Aileleri Tarafından İstismarı ve İhmali*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Koç, M. ve Urasoğlu Bulut, H. (2009). Ortaöğretim Öğretmenlerinde Mobbing: Cinsiyet Yaş ve Lise Türü Değişkenleri Açısından İncelenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 1(1), 64 -80.
- Kolko, D. J. (2002). *Child Physical Abuse*. California: Sage Publications Thousand Oaks.
- Öner, U., ve Sucuoğlu, B. (1994). Abuse of mentally handicapped children. *The Journal of Psychiatry Psychology Psychopharmacology (3P)*, 2(4), 316-328.
- Özer, G. (2009). *Ebeveynlerin Çocuk Cinsel İstismarına Dair Bilinçleri, Endişeleri ve Aldıkları Önlemler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Polat, Ö. (2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Samuda, G.M. (1988). Child discipline and abuse in Hong Kong. *Child Abuse & Neglect*. 12(2), 283-287.
- Seçer, İ. (2013). *Spss ve Lisrel ile pratik veri analizi. Analiz ve raporlaştırma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Taner, Y. ve Bahar, G. (2004). Çocuk İstismarı ve İhmali, Psikiyatrik Yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*. 35, 82-85.

UNICEF (2010) Türkiye temsilciliği çocuk istismarı ve ihmali raporu. Ankara.
<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf>
adresinden 23. 02.2017 tarihinde alınmıştır.

Uslu, R, Kapçı, EG, Yıldırım, R. ve Öney E (2010) Sociodemographic characteristics of Turkish parents in relation to their recognition of emotional maltreatment. *Child Abuse Negl*, 34, 345-353.

Yalçın, H., Koçak,N. ve Duman, G. (2014). Anne Babaların Çocuk İstismarıyla İlgili Tutumlarının İncelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 16,137-14.

Yargıç, Lİ., Tutkun H. ve Şar, V. (1994). Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları ve Erişkinde Dissosiyatif Belirtiler. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 2(2), 338-347.

Yurdugül, H. (Eylül, 2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerlikleri için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. XIV Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde Sunulmuş Bildiri, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

EBEVEYNLERE YÖNELİK İSTİSMAR FARKINDALIK ÖLÇEĞİ ÖRNEK MADDELER

	Maddeler	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Çocuğum olumsuz bir davranış sergilediğinde						
1	Fiziksel ceza uygulamam					
3	Davranışı görmezden gelirim					
Çocuğum cinsellikle ilgili konulardan söz ettiğinde						
4	Konuyu nerden öğrendiğini sorgularım					
Çocuğum tv izlerken						
8	Cinsellik, şiddet vb. sahnelerde çocuğumun doğru bilgilenmesi için sesli yorum yaparım					

Çocuğumun vücudunda darp izine rastlarsam						
10	Oynarken olabileceğini düşünür, üzerinde durmam					
Çocuğuma çok sinirlendiğimde						
15	Onu hırpalar, kırıcı sözler söylerim					
Meşgul olduğum zaman çocuğum bana bir şey anlatmak istediğinde,						
20	İşime biraz ara verip onu dinlerim					
21	Şimdi işim var der, sonra anlatmasını söylerim					